

SEDEMDESETLETNICA MARJE BORŠNIKOVE

Foto: Joco Znidaršič, Delo

24. januarja praznuje prof. Marja Boršnikova sedemdesetletnico. To je hkrati praznik izjemno bogatega, ustvarjalnega in človeško polnega življenja, ki je vrisalo in še riše slovenski literarni vedi neizbrisno črto; pa ne samo vedi kot znanosti, tudi kot šolskemu znanju in najširši, tudi literarni kulturi.

Težko je v pol strani besed zajeti to življenje, na kratko pa je bilo takšno: Rojena v Borovnici 24. 1. 1906, študirala slavistiko v Ljubljani, en semester tudi v Pragi, diplomirala 1929, bila do zadnje vojne zaposlena kot profesorica v Ptuj, Ljubljani, Leskovcu v Srbiji, Celju, 1938 doktorirala (o Aškercu); med vojno zaprta, odpuščena iz službe, po vojni različne zaposlitve na šoli, v NUK, na ministristvu, kot šolska inšpektorica, 1948 nastavljena kot docentka za slovensko literarno zgodovino na ljubljanski filozofski fakulteti, 1952 izredni, 1959 redni profesor, na lastno željo upokojena 1963. — Strokovno delo je začela z različnimi recenzijami in nadaljevala z dolgo vrsto obsežnih in izčrpnih, večkrat monografskih razprav (od teh najpomembnejše o Aškercu 1939, Celestinu 1951, Tavčarju I 1973), poljudnih prikazov slovenskih klasikov v različnih jugoslovanskih jezikih (Levstik, Aškerc, Kersnik, Župančič), bibliografij (Aškerčeva 1936, Kratak bibliografski pregled slovenskega slovstva 1955), gradivskih intervjujev (Gradnik, Löfflerjeva), spremnih besed in ureditev ZD in ID (Aškerc, Tavčar, Jerajeva, Kvedrova, Majcen, Cankar i. dr.), strokovnih člankov o najrazličnejših vprašanjih, s pregledom slovenskega slov-

stva in dr. — Kot referentka za učbenike je svojčas mnogo storila za sistematično delo na tem področju (berila, Klasje), delovala v različnih uredništvih (bila je v prvem uredništvu JiS!), sodelovala s predavanji na različnih slavističnih kongresih in zborovanjih in obenem vzgajala rodove mladih slovenskih literarnih zgodovinarjev, jim bila mentorica in spodbujevalka.

Ob godu je vsa sredi dela in načrtov; do črte pod računi je še daleč; kljub temu pa je osebni praznik priložnost za pogled na preteklost in sedanost, za spomin, oceno in željo. Najprej spomin.

Začetki? Nagnjenja do literature?

Vsak človek je lahko plamen ali vsaj plamenček, ki raste iz sebe, če ne, vsaj iz drugih. Iz mene je nekaj časa rasel precejšen, pa ni dovolj razpalil drugih. Morabiti sem zgrešila poklic.

Vse priče so že pomrle ali se porazgubile, samo očarljiva Sneguljčica bi še utegnila potrditi, da so me res že štiriletno izbrali za najmanjšega škratka. Sosedstvu, ki je to igro prirejalo, sem se zdela za to očitno primerna. Dosti se ni zamujalo z mano. Treba mi je bilo ob prihodu v domek, kjer se je škratom vnezdila Sneguljčica, samo kot zadnjemu prestrašeno vzklikniti: »Kje je moj nožek?« — Ker pa inscenatorjem ni bilo mogoče na našem le pretesnem odru dati pribegli Sneguljčici prostora v postelji, so zadnji hip pobrali med drugim za njene noge še škrateljčkov stol. Ko pa zanj ob gosjem prikorakanju domov pri mizi ni bilo stola, sem po šolsko priučenem naštevanju drugih, kaj komu manjka, le glasno zajokala: »Kje je moj stol?!« Moj nastop je bil tako presunljiv in pristen, da je publika planila v smeh in ploskanje. — Takšen je bil moj prvi dramski uspeh.

Drugič sem vžgala občinstvo v Kamniku na nekem predmestnem seniku. Tam je bilo dovolj prostora za oder in za dovoljšno publiko. Bilo je o počitnicah med drugim in tretjim razredom liceja. Takrat sem imela za sabo že nekaj dramskih in dramskih izkušenj, ki pa jih naš leksikon še ni zabeležil. S sošolko in podstanovalko Nado sva namreč prek vse zime uprizarjali pantomime, dramske in operne prizore, da o cirkusu in kabareti tu sploh ne govorim. Ti so se sicer snovali z obilnejšim ansamblom, pompoznejšo scenerijo in pred obsežnejšim občinstvom, vendar o teh ni razen fotografij več nikakršnega sledu. Najina publika je bila le kritika druge drugi, kadar nisva nastopali v duetu, ohranili pa so se moji prvi dramski fragmenti komedije in verzificiranega opernega libreta. Njihova usoda je bila nekoliko svojevrstna. Zašli bi bili upravičeno v polno pozabo, ko bi ne bili po desetletju vžgali drobnega plamenčka — pa to že ne spada več sem. Kamniška igra, ki sem jo z nekaterimi spremembami spominsko priredila po Krojačku junačku, bi bila vrednejša spomina glede na njen uspeh. V vlogi Špicabrina sem izzvala kupe smeha in nisem zašla tako hitro v pozabo. O tem, da sem morda rojena za dobredejno komiko, pa nisem dovolj razmišljala, čeprav sem se tudi kasneje še tutam spozabljala s takšnimi verzi in prozo. Kot četrtošolka sem se vtisnila v spomin razredu, profesorskemu zboru pa tudi drugim državljanom te svojevrstne republike z Licejsko himno: ta je še dolgo kasneje krožila od ust do ust. Sama sem jo s precejšnjo vnemo dušila, pa se ni dala več pogasiti. Zmeraj znova je pokukal kje nov zubelj na dan. Še letos me je ob intimnem praznovanju petdesetletnice mature spraševal drobec preostalih

maturantk-licejk po njej. Leto dni kasneje se je govorilo o moji izključitvi, a na veliko srečo je rokopis izginil. Iz deklamatoric pa se med interno preiskavo profesorskim razsodnikom, ki so deloma s težavo prikrivali smeh — kakor so bili pač prizadeti — ni posrečilo iztisliti ničesar. Naj takoj pripomnim: daleč od politike je reč le s smehom, popopranim z budalostmi — pač pubertetnemu okusu primerno — razjedala avtoritete. Danes bi se človek čudil požaru, ki ga je v tistem sproščenem času lahko razpihoval samo brezskrbni Licej.

Na strogi, že kar onaftalinjeni Poljanski gimnaziji, kamor so nas v sedmi presadili, se je moja lučka stisnila v kot in skorajda ni mogla več brleti nikomur. Šele po prihodu v sproščeni univerzitetni svet se je razmahnil njen plamenček. Moja prva objava še zmeraj ni bila literarno-zgodovinska, marveč rahlo satirična. Ožji znanci so se ji hahljali in bi se ji še, če bi bila mogla z novimi domicilicami na dan. Pa so se liberalci ob nasaditvi trikotnika, primerneza za pse (moj naslov: »Likoazarjev mestni nasad«), čutili prizadeti in me mežikajoč pošiljali h klerikalcem. Do tja nikoli nisem zašla. Satirični plamenček pa je s humorjem vred nesluteno pogasila krepka Kidričeva roka. Bila je, kot sem menda nekje že povedala, pedagoško izredno učinkovita in me ponekod drži še danes.

Vaše plodno in problemsko razgibano literarnozgodovinsko delo razodeva izreden posluš za zmeraj novo odkrivanje, raziskovanje in poudarjanje snovi, ki so v slovenski književnosti estetsko ali razvojno tehtne, pa so bile tako ali drugače prezrte. Ob tem pa vendarle desetletja nazaj v vašem delu dominira nekaj vprašanj, ki se vam očitno zdijo še posebej vznemirljiva in ste jim zato posvetili večino svojega življenjskega dela; denimo Aškerc, Celestin, Gradnik, Tavčar, slovenske ženske pisateljice. V čem ste videli njihovo posebno privlačnost — če bi, nekako retrospektivno povzemajoče, skušali opredeliti svoj odnos do njih?

Radi bi vedeli, kako da prav tak izbor mojega dela, »denimo Aškerc, Celestin, Gradnik, Tavčar, slovenske ženske pisateljice.« Kratko bi odgovorila, kar tudi sami že veste: da bi užigal pozabljenec, zanemarjenec, zapostavljenec, brskal po iskrah pod pepelom. S tem pa ni povedano dovolj. Majcen je bil res že skoraj pokopan — niti slavisti niso več vedeli zanj —, Jerajeva in Kvedrova in še kdo drug pa so se izpeli in ni bilo česa reševati za njimi. Čemu pa potem njihov obup, strahoten konec? Prizadevala me je tragika manjših, ki bi bili lahko večji, večjih, ki so zares veliki. Tisti, ki imam zanje kartoteke gradiva, pa sem jih utegnila za javnost šele v manjši meri obdelati, bi takšnega pogleda ne poenostavljali. Moje javne redkobesednosti se v teh rečeh še zmeraj drži kidričevska pedanterija, ki ti ne dovoli dela iz rok, preden se ti ne zdi vsestransko do kraja prekuhan. Takšna potreba pa je največja sovražnica šarlatanstva, terja podrobno, zamudno preverjanje. Današnjemu bliskovitemu času je najbolj strupena nasprotnica, zato je obsojena na smrt. Nujno potrebni institut, ki bi nas s timskim delom edini lahko razbremenil, se je ta in drugi slavist potrudil našagati, da je danes že kar ogrožena veja, če še sedimo na njej.

Tako smo obtičali na zadnjem mestu med kulturnimi narodi in ni verjetno, da bi se posebej s takšnim zamudnim, težaškim delom posameznik potil, kakor se je med zadnjimi še kateri iz moje generacije. Če bi pričevala govoriti o usodi svojih številnih škatel in kartotek, kartotek in škatel, ki so se že zdavnaj zaro-

tile proti meni, bi ne prišla do konca. S čim so me potemtakem še prizadevali — posrečeno uporabljate besedo vznemirjali — ti navedenci in nenavedenci, da sem se prav teh zmeraj znova lotevala?

Pri ženskah sem iskala odgovor na njihovo brezprimerno zatrtost. Točno pred pol stoletjem sem se lotila prve in napisala o njej prvi literarnozgodovinski pri-spevek. Hči našega največjega ustvarjalca vendar ni mogla ostati brez možganov in srca. Kako da jo je naša kulturniška srenja tako zanemarila, da je ob šivanju belega perila oslepela, namesto da bi se bila izšolana ukvarjala z literarno znanostjo in esejistiko, za kar je bila po svojih sposobnostih in značaju poklicana?! Seveda se nisem mogla zadovoljiti s to prvo ugotovitvijo. Ne bi bila Kidričeva učenka, če bi dve leti ne vrtala po dokazih in dokazkih o Ernestinini resnicoljubnosti in nebogljeni vnetosti, in bi utegnila vrtati še do danes, če bi tega seciranja ne presekala moj kratki odhod na študij v tujino. Nekaj podobnega se je koj nato zgodilo v Pragi. Namesto da bi s polno žlico zajemala, sem si naprtila nalogo o slovenskem teatru in na tujem lovila dokazov o naši nekdanji zapostavljenosti. Z disertacijo o Herderjevem vplivu in pomenu za Slovence sem se upirala mrazu in drugim neprilikom še pred odhodom na prvo službeno mesto v provinco, tam pa z zagrizenostjo revnega zbiralca nedostopnih znamk odlagala drugo za drugo polprazne kuverte. Današnjost si pri duhovno polni mizi ne beli glave, s čim bi se bila mogla krmiti mlada znanost v tedanji izstradani provinci. Še bolj nesmiselno je postalo moje romanje na kazensko politično postajo v Srbiji s polnim kovčkom Cankarja. Ko sem ga tam od konca do kraja prežvečila, sem šele spoznala, kaj vse nedostopnega še potrebujem, da zadovoljim profesorja. Tudi Prijatelj je zahteval za disertacijo poznavanje predmeta v celoti, čeprav od tam zajameš en sam droben problem. Oboje je enako priporočljivo še danes: celota in kračina. Ker pa za dosegljivo gradivo ni bilo prav nikakršne izbire, sem se lotila pač tistega, kar mi je bilo glede na mojo novo nastavitev v domovini edino še do neke mere dostopno. Ne upam si trditi, da sem se Aškerca oprijela s tolikšno ljubeznijo kakor Cankarja; vna in temeljitost pa se mi nista izneverili. To dokazuje Aškerčeva bibliografija, ki sem zanjo potrošila mesce in mesce garanja. Problemu, ki sem ga zasledovala v monografiji, to trdo sistematično težaštvo v celoti ni služilo, toda le timska zakladnica instituta bi me ga bila mogla odrešiti. Tak bibliografski in biografski temelj nenehno dopolnjujočih dejstev bi tudi vse druge razbremenjeval pri gradnji monografskih stavb, ki brez tega ne morejo rasti s solidnih tal. Pa to je brezplodno ponavljati!

Ustvarjalna zatrtost, ki sem jo morala s stisnjenimi zobmi premagovati sama, se je ponavljala do danes ob polni zavesti, da me obremenjuje z garaštvom, ki je pač nujno, a se zanj ne čutim poklicana. Govorim v imenu vseh, ki se jim je pretenki nožiček, določen za oblikovanje, skrhal, ker so z njim morali klati predebel, pretrd les.

Ustvarjalna zatrtost pa me podobno kakor pri znanstvenikih vznemirja tudi pri leposlovcih. Ta tragika ni samo družbeno obremenjena. Že našete osebnosti, ki ste jih izbrskali iz mojega dela, povedo, da so bile svojega ugašanja v veliki meri krive tudi same, in tu se začeneja problem. Kje je vzrok za to? Od kod izjeme kakor Tavčar, ki ustvarjalno pada, a se najmočneje razžari tik pred koncem, ko se zna sam, z lastno močjo otresti zadušljivega pepela? Od kod Cankarjevo vstajenje v času njegove najhujše nemoči?

V istem smislu ste bili bržkone prvi literarni zgodovinar iz Kidričeve in Prijateljve šole, ki ste začutili in delovno izkazali globoko potrebo po tematski pomladitvi slovenske literarne zgodovine. Pri tem mislimo na široko in sistematično zastavljeno delo za zgodovino slovenske književnosti pred prvo svetovno vojno in po njej. Kaj vas je pri tem vodilo, kako se je to delo za slovensko literarno vedo obrestovalo, kako ocenjujete rezultate teh pobud in tega dela?

Kultiviranje versajskih parkov me nikoli ni toliko privlačilo kolikor kultiviranje neizorane ledine. Ko sem pred več ko četrstoletjem nastopila na slavistiki, sem imela preširok in prepodroben program. Zajemal je poleg revizije starih dosežkov v ocenjevanju naše novejšje literature, ki so bili večkrat pod ali precenjevani, še tudi sistematičen pretres našega stoletja, ki je bilo z naše strani do takrat le deloma pregledano. Vse to je šlo preko mej fakultetnega programa. Skušala sem zaktivizirati strokovne delavce vseh vrst in starosti. Postavila sem načrt za podroben pretres vseh naših dob in obdobj in skušala zadolžiti skupine naših strokovnjakov, da jih ob pomoči naraščaja sistematično pregledajo in na koncu prispevajo kvalitetno bilanco posameznih pojavov kot osnovo za prihodnjo literarno zgodovino in bodoči literarnozgodovinski institut. Sama sem ob strokovno najprimernejših pomočnikih prevzela dobo »moderne«. Zaprošila sem nato takratno kulturno skupnost za najnižjo dotacijo, brez katere pa organizacija ni mogla steči. Toda bila sem odbita! Kakor je pri nas običaj, mi je ta načrt menda podrl takrat za to odločilen slavist, ki je bil sam zajet v sklop tega dela. Po mojem zgledu se je na svojo roko za povojno dvajsetletje oblikovala skupina takrat najmlajših literarnih zgodovinarjev in z večjo vztrajnostjo kaj kmalu dosegla potrebno dotacijo za uspešno realizacijo svojega načrta. Meni pa so se široki načrti, ki sem jih v sklopu s svojo generacijo sprva nenehno postavljala, iz različnih vzrokov sproti podirali, a so kasneje do neke mere uspeli brez mene. — Nisem imela več druge možnosti, kakor da delam sama! S svojimi povsem novimi dognanji, to je z ritmičnimi shemami posameznikov in dob do najnovejšega časa sem doma in v tujini naletela skoraj na popoln molk, če ne celo na zmigovanje z rameni. Doslej pa me na moje nenehne pozive nihče še ni poskušal dejansko, z dokazi ovreči. Nekaj klic pa le že kali! Eppur si muove!

Vsi, ki smo kdaj delali in se šolali v vašem seminarju, imamo v najlepšem spominu vašo demokratičnost in spodbujevalnost v razmerju do študentov. V okviru poprej omenjenega dela za zgodovino novejšje slovenske literature ste organsko in kar se da delovno vključevali ves seminar; iz tega načina pedagoško-strokovnega dela je kot najvidnejši plod nastal Prežihov zbornik, pred njim je podobno delo teklo v zvezi z Gradnikom in še prej Tavčarjem. Prosim, opredelite svoj odnos do šolske slavistike, svoje tovrstne, nedvomno bogate pedagoške izkušnje!

Moje enakovredno spoštovanje vseh vrst prizadevnih, poštenih ljudi ne glede na njih položaj, miselnost ali starost me vse življenje bogati. Že zdavnaj sem ugotovila, da se človek ne prebora le s talenti, z učenostjo ali novimi izkušnjami, če mu manjka mladostni elan in še kaj več. Vseskoz sem pozivala mlade ljudi, da morajo po zakonu razvoja prerasti starejše. Vendar nikoli na škodo poštenosti, vselej le z večjo sposobnostjo.

Mlade ljudi in najmlajše sem vseskoz pozivala, naj me kritizirajo v obraz. Privoščili pa se me najbrž niso prehudo niti za hrbtom. Prezirala sem avtoritativnost policaja. Grade naj jo notranje kvalitete. Študent opazi vsako učiteljevo napako z dvojnimi očali. Z mojimi so mi širokogrudno prizanašali.

Enkrat samkrat, na prvem službenem mestu, sem doživela sumljivo prasketanje ognja, ki bi se utegnil razvneti v požar proti tistemu, ki ga je najvneteje kresal. Nevarnost eksplozije je namreč pretela — meni! Slušateljem na fakulteti sem iz takratne slabotnosti užigala le še skromen plamenček, čudim se, če mi te skromnosti niso zamerili. Najbrž so slutili moj preutrujeni napor. Saj sem skoraj ves čas plavala proti toku. Težav mi niso povzročali, čeprav bi jih bila pogosto zaslužila. Grozil, nenehno grozil mi je samo prehitvajoči čas. Do upokojitve, kasneje pa še huje. Pravzaprav nisem nikoli več iz polnih pljuč zadihala.

O svojih tridesetletnih izkušnjah z dijaki in s študenti bi lahko napisala več vedrih kakor bridkih knjig. Dajali smo si vsaj toliko kolikor jaz njim in v marsikaterem pregrenkem trenutku so mi bili v edino oporo. — Dokler nas je držala vera v nujnost medsebojnega oplajanja za skupno delo, pri čemer so zdržali mlajši neprimerno več kakor starejši, smo drug ob drugem rastli. Nenadoma pa je pričel Satan to vero razkrajati in pri najboljši volji ni bilo več moč sestaviti novega skupnega delovnega načrta. Atomizacija nas je razbila, vsak se je zatekel v svojo luknjico in se skušal povzpeti sam. Takšen solipsizem se mi zdi od sile škodljiv, saj bolno razkraja ves naš organizem. Nekateri se povzpno na škodo drugih, morda celo bolj talentiranih, a s šibkejšimi komolci. Večina talentov utone brez perspektive, osamljenih v zaslužkarstvu, ne da bi mogli uresničiti svojo edinstveno poklicanost. To pač ni njihova krivda, popravljam, ni samo njihova krivda. Koliko preveč se jih porazgublja, ko nimajo več sebi primerne zaposlitve! Tistih najdragocenejših, rojenih za znanstveno, institutsko delo. Kot da z vsakim otrpne kos mene.

Iz vašega in Slodnjakovega seminarja je izšla v petdesetih (in še kasnejših) letih vrsta slavistov; tam si je oblikovala svoja prva akademsko profilirana znanja iz literarne vede. Mnogi med njimi so se kasneje bolj ali manj tvorno posvetili strokovnemu oziroma znanstvenemu delu na tem področju. Smemo si misliti, da ste na odličnem razgledišču: na eno stran vidite v pionirsko fazo ljubljanske literarnozgodovinske slavistike, mislim pri tem kajpada na Prijatelj in Kidričev seminar, poznate sebe in svojo generacijo, zbliza ste spremljali tudi mlajše rodove, jih do znatne mere strokovno oblikovali. Kako bi ocenili njihove kvalitete in nekvalitete, kako vso to novejšo slovensko literarno zgodovino kot kontinuiteto?

Res mi ni žal, da sem lahko sodelovala pri dveh tako različnih generacijah. Sicer pa nista bili samo dve. Od najstarejših, »sedemdesetletnikov« (Govekar, Eller, Meško, Finžgar, Kraigher, Jerajeva, Prijatelj, Žigon, Župančič), da ne pozabim celo »šestdesetletnika« Murka, ki sem ga poslušala na praški univerzi in me je sprejemal na svojem gostoljubnem domu, se je vrstilo krog mene devet literarnih rodov, ki so me osebno prepajali z neizbrisnim žarenjem. Posebno naključje mi je omogočalo premostiti prepade med njimi in razumeti vsakogar posebej, s takšnimi osebnimi stiki globlje ujeti tudi celoto, njeno nenehno razkrižno dinamiko. Trdo prebiti dve svetovni vojni in se iz druge na višku izčrpa-

ne moči prekotaliti v drugo polovico svojega življenja in dela, pa terja ob moji izgubi skoraj vseh svojcev in prejšnjih prijateljev napor novega poroda. Kako pa naj goli novorojenec greje in razsvetljuje nove generacije?! Takšno goloto zrcali delo moje prve povojne dobe, ki se s težavo otresa brlečih odsevov tujih in poprejšnjih ognjev. Krčevito in počasi je bilo mogoče priplezati iz poplave klišejev do sebe in do lastne nove ustvarjalnosti. Brez injekcij mladega rodu bi bilo to še počasnejše. O tem povojnem literarnozgodovinskem rodu sem že večkrat spregovorila in me ni volja ponavljati. Ni pa več to samo en rod in se druga povojna generacija že precej jasno loči od prve. Saj se že tretja pojavlja na obzorju, čeprav mi s tó žal neposredni stiki usihajo. Z druge strani pa razveseljivo naraščajo.

In kako je pri tem s tradicijo? — Župančič je na prelomu stoletja zapel: »Mogoben plamen iz davnine šviga . . . ker neprekinjena drži veriga . . .« Velik ustvarjalec se zmeraj zaseka v tradicijo, a jo vselej spet premosti s seboj. Tudi velika nova doba ni brez korenin v poprejšnji. Smisel zgodovine, tudi literarne zgodovine je, da dragocene korenine odkriva, pogloblja in spremlja njihovo rast.

Kako daleč ste z monografijo o Tavčarju, katere prvi del že poznamo, kritika pa ga je ugodno ocenila?

S Tavčarjem II. še nisem pričela. Na njegovo nagrpadeno gradivo se kopičijo nove ovire. Zlasti tehnične. Zadnja, še količkaj plodna leta mi grizejo s čakanjem. Čakam, da se ga usmili za to poklicana založba. Čakam na nakazano gmotno podporo. Čakam na razširitev prostora svojih pet ducatov škatel in map, ki bremene mojo ne cela dva kvadratna metra obsegajočo delavnico. Ko bi se takšnega in podobnega čakanja kmalu znebila, bi knjiga morebiti prilezla v tiskarno še v letu mojega in Tavčarjevega jubileja, ki sta pet- in petdeset let vsaksebi. Pa takšni čudeži niso odvisni od mene. Morda bom v tem letu pričakala vsaj tri razprave (za Slovensko Matico, Matico Srpsko in Slovenski biografski leksikon v SAZU), ki so me lani bremenile s to problematiko.

Kako bi ne poznali Pregljevega vzklikanja: naj ga Bog obvaruje pisanja ali pisarjenja po petdesetem letu! Jaz pa si drznem pisati o Tavčarju celo dvajset let kasneje; saj mi daje ta tako izzvani pisatelj sam korajžo z uspehi in polomijami še tik pred smrtjo. Tudi jaz si do smrti ne želim vreči peresa iz rok. Načrtov ničkoliko, glava pa še zmeraj nezavarovana.

In končno: vaš jubilej, ki ga očitno praznujete z enako trdim delom kakor vse življenje, je vendarle neka točka, ki omogoča sicer nekoliko indiskretno vprašanje. Kako bi s pogledom nazaj, na svojo več ko bogato in raznotero delo, ocenili doseženo? Kaj od opravljenega dela vam je danes najbolj pri srcu? In za kaj se vam zdi škoda, da še niste mogli popraviti?

Naj gre ta nepotrební »jubilej« mimo brez pavze! Čas je vsak hip bolj dragocen. Kar je za mano, ni važno. Preveč je pepela, premalo ognja. Rada bi vžgala še kak plamenček.

To in veliko osebne sreče vam želimo ob vašem osebnem prazniku tudi mi, naši bralci — številni znani in neznani znanci!